

Plaute

Séance 5

Le câble

Extraits de la suite de la pièce

Rudens

Hero et Pseudole cachés dans un arbre (**Le Forum en Folie** de Richard Lester)

Pauvres éplorées (Rudens III, II)

Quittant sa maison, Démonès surprend Trachalion qui vient de sortir du temple de Vénus en poussant des cris terribles et il s'en étonne...

DAEMONES	Quid negoti'st ?	
TRACHALIO	Mulieres	641
	duae innocentes intus hic sunt, tui indigentes auxili, quibus adversum jus legesque insignite injuria hic facta est fitque in Veneris fano ; tum sacerdos Veneria indigne adflctatur .	
DAEMONES	Quis homo est tanta confidentia,	645
	qui sacerdotem violare audet ? Sed eae mulieres quae sunt ? Aut quid eis iniqui fit ?	
TRACHALIO	Si das operam, eloquar. Veneris signum sunt amplexae. Nunc homo audacissimus eas deripere vult. Eas ambas esse oportet liberas.	
DAEMONES	Quis istic est qui deos tam parvi pendit ? Paucis expedi.	650
TRACHALIO	Fraudis, sceleris, parricidi, perjuri plenissimus, legirupa, impudens, impurus, inverecundissimus , uno verbo absolvam, leno'st : quid illum porro praedicem ?	
DAEMONES	Edepol infortunio hominem praedicas donabilem.	
TRACHALIO	Qui sacerdoti scelestus fauces interpresserit .	655
DAEMONES	At malo cum magno suo fecit hercle. Ite istinc foras, Turbalio, Sparax. Ubi estis ?	
TRACHALIO	I obsecro intro, subveni illis.	
DAEMONES	Iterum haud imperabo. Sequimini hac.	
TRACHALIO	Age nunc jam, jube oculos elidere , itidem ut sepiis faciunt coqui.	
DAEMONES	Proripite hominem pedibus huc itidem quasi occisam suem. 660	
TRACHALIO	(Seul) Audio tumultum : opinor, leno pugnis pectitur . Nimis velim improbissimo homini malas edentaverint. Sed ecce ipsae huc egrediuntur timidae e fano mulieres.	

La reconnaissance merveilleuse (*Rudens III, IV*)

Tandis que les jeunes filles se réfugient vers l'autel de Vénus, Démonès et ses hommes forcent Labrax à sortir du temple.

DAEMONES Exi e fano, natum **quantum** est **hominum** sacrilegissime.
(*Aux deux femmes*) Vos in aram abite sessum. (*En aparté*) Sed ubi sunt ?

TRACHALIO Huc respice.

DAEMONES Optime, istuc volueramus. Jube modo **accedat** prope.
Tunc **legirupionem** hic **nobis cum dis facere** postulas ?
(*À Sparax*) Pugnum in os **impinge**.

LABRAX Iniqua haec patior **cum pretio tuo**. 710

DAEMONES (*En aparté*) At etiam minitatur audax ?

LABRAX Jus meum ereptum est mihi.
Meas mihi ancillas invito me eripis.

TRACHALIO **Cedo** judicem
de senatu Cyrenensi quemvis opulentum virum,
si tuas esse oportet **nive** eas esse oportet liberas
nive in carcerem **compingi** te est aequum **aetatemque** ibi 715
te **usque** habitare, donec totum carcerem **contriveris**.

LABRAX Non hodie isti rei **auspicavi**, ut cum **furcifero fabuler**.
(*À Démonès*) Te ego **appello**.

DAEMONES Cum isto primum, qui te novit, disputa.

LABRAX Tecum ago.

TRACHALIO **Atqui** mecum agendum'st. Suntne illae ancillae tuae ?

LABRAX Sunt.

TRACHALIO **Agedum** ergo, tange utramvis digitulo minimo modo. 720

LABRAX Quid si attigero ?

TRACHALIO Extemplo hercle ego te **follem pugilatorium**
faciam et **pendentem** incursabo pugnibus, perjurissime.

LABRAX Mihi non liceat meas ancillas Veneris de ara abducere ?

DAEMONES Non licet : est lex apud nos.

LABRAX Mihi cum vestris legibus
nil quicquam'st commerci. Equidem istas jam ambas educam foras. 725
Tu, senex, si istas amas, **huc arido argento**'st opus ;

si autem Veneri complacuerunt, habeat, si argentum dabit.

DAEMONES Det tibi argentum ? Nunc adeo meam ut scias sententiam,
occipito modo illis adferre vim **joculo pausillulum**,
ita ego te hinc ornatum amittam, tu ipsus te ut non noveris. 730
(aux esclaves) Vos adeo, ubi ego **innuero** vobis, ni ei caput **exoculassitis**,
quasi **murteta** junci, item ego vos virgis **circumvinciam**.

LABRAX Vi agis mecum.

TRACHALIO Etiam **opprobros** vim, **flagiti flagrantia** ?

LABRAX Tun', trifurcifer, mihi audes inclementer dicere ?

TRACHALIO Fateor, ego trifurcifer sum, tu es homo **adprime** probus : 735
numqui minus hasce esse oportet liberas ?

LABRAX Quid, liberas ?

TRACHALIO Atque eras tuas quidem hercle, atque ex **germana Graecia** ;
nam altera haec est nata Athenis **ingenuis** parentibus.

DAEMONES Quid ego ex te audio ?

TRACHALIO Hanc Athenis esse natam liberam.

DAEMONES Mea **popularis**, obsecro, haec est ?

TRACHALIO Non tu Cyrenensis es? 740

DAEMONES Immo Athenis natus altusque educatusque Atticis.

TRACHALIO Obsecro, defende cives tuas, senex.

DAEMONES O filia
mea, cum hanc video, mearum me **absens** miseriarum **commones** ;
trima quae periit mihi, jam **tanta** esset, si vivit, scio.

LABRAX Argentum ego pro istisce ambabus **cujae erant** domino dedi ; 745
quid mea refert, haec Athenis natae an Thebis sient,
dum mihi recte servitutem serviant ?

TRACHALIO Itane, impudens ?
Tune hic, **feles** virginalis, liberos parentibus
sublectos habebis atque indigno quaestu **conteres** ?
Nam huic alterae quae patria sit profecto nescio, 750
nisi scio probiorem hanc esse quam te, impuratissime.

LABRAX Tuae istae sunt ?

TRACHALIO Contende ergo, uter sit tergo **verior** :
ni **offerumentas** habebis plures in tergo tuo

quam ulla navis longa **clavos**, tum ego ero **mendacissimus** :
postea aspicio meum, quando ego tuum inspectavero : 755
nisi erit tam **sincerum**, ut quis dicat **ampullarius**
optimum esse operi faciendo corium et sincerissimum,
quid causae est quin virgis te usque ad **saturitatem sauciem** ?
Quid illas spectas ? Quas si attigeris, oculos eripiam tibi.

LABRAX At qui, quia vetas, utramque jam mecum abducam simul. 760
DAEMONES Quid facies ?

LABRAX **Volcanum** adducam, is **Veneri**'st adversarius.

TRACHALIO Quo illic it ?

LABRAX Heus, ecquis **hic** est ? Heus !

DAEMONES Si attigeris ostium,
jam hercle tibi **messis** in ore fiet **mergis** pugneis.

SPARAX Nullum habemus ignem, **ficis victitamus** aridis.

DAEMONES Ego dabo ignem, siquidem in capite tuo **conflandi** copia'st. 765

LABRAX Ibo hercle aliquo quaeritatum ignem.

DAEMONES Quid cum inveneris ?

LABRAX Ignem magnum hic faciam.

DAEMONES Quin **inhumanum exuras** tibi ?

LABRAX Immo hasce ambas hic in ara ut vivas **comburam**, id volo.

DAEMONES Jam hercle ego te barba continuo **arripiam**, in ignem conjiciam
teque **ambustulatum** objiciam magnis avibus pabulum. [...] 770

TRACHALIO Scin' quid **tecum** oro, senex ?

Ut illas serves, vim defendas, dum ego erum adduco meum.

DAEMONES Quaere erum atque adduce.

TRACHALIO At hic ne ...

DAEMONES Maximo malo suo, 775
si attigerit sive oceptassit.

TRACHALIO Cura.

DAEMONES Curatum'st, abi.

TRACHALIO Hunc quoque adserva ipsum, ne quo **abitat** ; nam promisimus
carnufici aut talentum magnum aut hunc hodie **sistere**.

DAEMONES Abi modo, ego dum hoc curabo recte.

TRACHALIO Jam ego reverero.

Une épouse jalouse (*Rudens IV, I*)

Tandis que Labrax est emmené, Démonès, qui a décidé en son for intérieur d'héberger chez lui les deux rescapées, se retrouve seul sur scène, mais brusquement il hésite et prend peur, saisi qu'il est d'une terrible inquiétude concernant sa femme, qui est d'une jalousie prodigieuse.

DAEMONES	Bene factum et volup'est, me hodie his mulierculis tetulisse auxilium. Jam clientas repperi, atque ambas forma scitula atque aetatula . Sed uxor scelestas me omnibus servat modis, 895 ne quid significem quippiam mulierculis. Sed Gripus servus noster quid rerum gerat miror, de nocte qui abiit piscatum ad mare. Pol magis sapisset, si dormivisset domi : nam nunc et operam ludos facit et retia, 900 ut tempestas est nunc atque ut noctu fuit. In digitis hodie percoquam quod ceperit, ita fluctuare video vehementer mare. Sed ad prandium uxor me vocat. Redeo domum. Jam meas opplebit aures sua vaniloquentia . 905
-----------------	--

Une pêche curieuse (*Rudens IV, II*)

Mais le pêcheur Gripus ne revient pas bredouille de la mer : tout en portant dans ses filets une valise, d'où pend un câble (celui qui a donné son titre à la pièce) qui traîne derrière lui, il soliloque :

GRIPVS	Neptuno has ago gratias meo patrono, qui salsis locis incolit pisculentis , cum me ex suis locis pulchre ornatum expedit templis reducem , plurima praeda onustum,
---------------	--

salute **horiae**, quae in mari fluctuoso 910
piscatu novo me **uberi compotivit** ;
miroque modo atque incredibili hic piscatus mihi **lepide** evenit,
neque piscium ullam **unciam** hodie **pondo** cepi, nisi hoc quod fero
hic in rete.

Nam ut de nocte multa impigreque **exsurrexi**, 915
lucrum praeposivi sopori et quieti :
tempestate saeva experiri **expetivi**,
paupertatem eri **qui** et meam servitatem
tolerarem, opera haud fui **parcus** mea. 919

Nimis homo nihili'st qui piger est ; nimisque id genus odi ego male.
Vigilare decet hominem qui vult sua temperi conficere officia.
Non enim illum exspectare oportet, dum erus se ad suum **suscitet**
officium.

Nam qui dormiunt libenter, sine lucro et cum malo quiescunt.
Nam ego nunc mihi, qui impiger fui,
repperi ut piger, si velim, siem : 925
hoc ego in mari, quidquid inest, repperi. 925a
Quidquid inest, grave quidem inest ; aurum hic ego inesse reor ;
nec mihi consciu'st ullus homo. 926a

Nunc haec tibi occasio, Gripe, **obtigit**, ut liberet ex hoc praetor te.
Nunc sic faciam, sic consilium est : ad erum veniam docte atque astute.
Pauxillatim pollicitabor **pro capite** argentum, ut sim liber. 929
Jam ubi liber ero, igitur **demum instruam** agrum atque aedes,
mancipia,
navibus magnis **mercaturam** faciam, apud reges rex **perhibebor**.
Post **animi causa** mihi navem faciam atque imitabor **Stratonicum**,
oppida omnia circumvectabor. Ubi nobilitas mea erit clara, 933
oppidum magnum **communibo**, ei ego urbi Gripo **indam** nomen,
monimentum meae famae et factis, ibi qui regnum magnum instituam.
Magnas res hic agito in mentem instruere. Nunc hunc vidulum
condam.

Sed hic rex cum **aceto pransuru'st** et sale, sine bono **pulmento**.